

A Oportet uero & considerare oculorum in dormientibus suspensiones. Nam, siquid album commissis palpebris subinspicitur, neque
 52 ex alui proflunio, aut medicamenti potione istud contingat, malum est signum, & letale ualde.

Aut ob palpebrarum siccitatem, aut propter potentia ipsas mouentis imbecillitatem, aliquid subinspicitur, cum oculi integre claudi non possint. Ob hoc igitur ipsum in alui profluuijs, & medicamentorum purgantium potionibus, oculorum albedinis aliquid subinspicitur, quando dormierint. Nam totum corpus exiccatur, & uires fiunt imbecilles ex talibus euacuationibus. Plus autem siccitas in palpebris innotescit, quoniam sunt natura sicca. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extenduntur: eodem modo similes corporis partes. Et quidē, quod potentia existente imbecilli, nō possint exquisite oculos claudere, sed neque os, unde hiantes dormiunt: liquet unicuique, rei naturam diligentius animaduertere uolenti.

Desipientia, quae cum risu fiunt, securiores: quae uero cum studio, periculosiores.

B 53 Nulla quidem desipientia segura est, minus uero periculosa, quae cum risu fiunt: sicuti temeraria, ut ipse nominat, omnium periculosissima: in medio autem ambarum sunt, quae cum studio fiunt. Fiunt autem omnes patiente cerebro, siue primo & per seipsum, siue per compatiendi rationem: differunt autem inuicem per causas ipsas efficientes. Quaecumque enim ex sola fiunt caliditate sine humore uitioso, similes quodam modo sunt eis, quae ex ebrietate contingunt. Quaecumque uero ex flaua bile, cum studio perficiuntur: ipsa uero multum exusta, ut iam magis ad atra bilis naturam accedat, sunt infaniae satis furiosae. Nam oportet ad memoriam reuocare ea, quae in alijs locis de atra bile praefiniuimus, quod quaedam ex flaua bile superassata gignitur, quae omnino molestissima est. Quae uero ex sanguinis (quispiam dixerit) limo ac faece, crassior quidem est illa secundum substantiam, sed plurimum differens prauitate qualitatis. Dictum autem est, quod eam, quae est ueluti faeces sanguinis, cum uolumus exquisite loqui, nondum atram bilem nominamus, sed humorem melancholicum. Nominibus uero abutentes, et atram bilem aliquando uocamus, quoniam, si nō prius euacuetur, paulo post atra futura est.

In acutis passionibus, quae cum febre sunt, luctuosa suspiria, malum.

C 54 Infantes saepe uidentur, quo tempore plorant, inspirare inspiratione interrupta, stante interim thorace, deinde rursus id, quod deest, adijciente: quod ipse in Epidemijs in hunc modum explicuit. Duplex intro reuocatio, ueluti superinspirantibus. Et accidit hoc non nunquam potentia fatigata, non nunquam ex duritie instrumentorum, non nunquam uero ambabus causis simul conuenientibus, sed & aliquando propter aliquam musculorum pectoris similem conuulsioni dispositionem. Nam & uis imbecillis, quando nequiuert thoracem uno impetu tantum attollere, quantum animali est necessarium, in media primum consistit operatione, deinde cum impetu iterum se effert. Et durum instrumentum cum non prompte sequatur potentiam attollentem, ab ipsa uibratum uiolenter attollitur. De dispositione autem simili conuulsioni, quid oportet dicere, quod talem faciat respirationem: Nam si frigus uel musculos thoracis apprehenderit, uel neruos: durities quaedam instrumentis adueniet, & motus conuulsioni similis, quam febris sua est apta natura sanare, & calida auxilia. Febre uero cum his existente, non possumus causari musculorum thoracis siue neruorum frigiditatem, sed uel duritiem quae facta est, uel uirium imbecillitatem, uel conuulsioni similem dispositionem. Quicquid uero horum in causa sit, non est bonum ut in morbo acuto contingat. Si igitur de sola praedicta motione instrumentorum respirationi obseruentium, luctuosa respiratio ab ipso dicta fuit, iam ad finem expositio peruenit: Sin autem & cum aliquo tali sonitu uult dictam contingere respirationem, qualis flentibus accidit: ultra dictas causas quandam ostendet dolorosam dispositionem, ex qua, ueluti flentes, uel gementes, uel aliquem mistum ex utrisque sonum edentes, in hunc modum respirant.

D 55 *Dolores podagrici uere & autumnno magna ex parte mouentur.*

Podagrica passiones, sicuti & omnes aliae articulares, uere augentur, atque ideo ipse superius in enumeratione morborum uernalium, etiam articularium commemorat, in quibus etiam podagrici continentur. Excitantur quidem aliquando & autumnno istis, quibus per aestatem tempore, quo fructus maturantur, uitiosi aliqui humores fuerint coaceruati. Ostensum enim a nobis est in commentarijs De potentijs naturalibus, quod singulis partibus, sicuti aliae potentiae, ita & illa inest, quae materias infestas excernit. Infestant autem aliquae sua multitudine aggrauantes, aliae uero extranea qualitate. Secundum utrumque igitur istis, qui hyberno tempore in uictu deliquerint, postmodum uerno diuturnae passiones excitantur, fusis humoribus & mox a fortibus ad loca debilia detruis: secundum alterum uero, tantummodo autumnali.

In morbis melancholicis ad haec periculosi decubitus, apoplexiam corporis, uel conuulsionem, uel furorem, uel caecitatem significat.

Fiunt quidem & propter pituitosum humorem apoplexiam, conuulsiones, & caecitates oculorum: Fiunt & propter melancholicum: quoniam communis utrisque est harum quatuor passio. Non tamen furor est passio communis. Nunquam enim hic ex pituitoso humore ortum habet, cum ad

Extra ord.

i 4 eius

eius generationem humor irritans ac mordens exigatur. Talis autem est semper quidem flava bilis: melancholicus autem humor non semper, sed cum supra modum exultus, aut putrefactus, malignam induerit acrimoniam.

57 *Apoplexiæ autem fiunt maxime à quadragésimo anno usq; ad sexagésimum.*

Non omnem apoplexiam, sed nuper dictam tantummodo (quæ ex atra sola fit bile) cõtingit aduenire ijs, qui dictam agunt ætatem, quoniam in his maxime abundat atra bilis humor, quem admodum etiam in autumnno. Quòd si uolumus simpliciter pronuntiare, plures senes laborant apoplexia. Si igitur sermo debeat esse uerus, iungendus est cum priore Aphorismo, ac si ita diceretur: In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus apoplexiam corporis, quæ homines occupat à quãdragesimo anno usq; ad sexagesimum.

58 *Si omentum excidat, necessario putrescit.*

Propter breuitatem falsus esse uidebitur hic Aphorismus ijs, qui non recte ipsum inaudierint. Quod enim dicitur, huiusmodi est: Quando exciderit, hoc est, quando nudatum fuerit, & extra peritonæon, id est membranam abdominis interiorem, omentum exierit, non contingit ipsum ad locum proprium restitutum, sanum & saluum fieri, sicuti si aliud aliquid extra promeretur, ueluti intestinũ, aut aliqua uisceris fibra. Illa etenim, nisi longo tempore frigeant, quã uulnus in abdomine factũ, ad cicatricẽ perductũ fuerit, pristinã recipiunt temperaturã. Omentũ uero, etiam si minimo nudetur tẽpore, reductum putrescit: quã ob causam medici partẽ illã, quæ fuerit nudata, solent refecare. Hanc igitur sententiã habet Aphorismus, licet confusius in uerbis dictis proponatur. Siquis uero dicat se aliquando uidisse omentũ, quod paruo tẽpore extra prodierat, deinde ad suũ locũ reductum, nõ putruisse: perpetuam is quidem non esse probabit Hippocratis enunciationẽ: illud tamen nõ tollet, quod magna ex parte solet accidere. cõmune siquidẽ est huic Aphorismo cum alijs ab Hippocrate dictis, ut perpetuũ quiddã ex figura dictionis ostendatur, quamuis res ipsæ non semper eodem modo eueniant, sed, licet raro, interdum etiam aliter accident.

59 *Quibuscumq; à coxendicum dolore diuturno molestatis excidit coxa, & rursus incidit, ijs mucores superueniunt.*

Sæpe in articulis humor pituitosus acervatur, quem mucorem appellant: à quo madefacta de articulationis ligamenta, laxiora redduntur: atq; ideo facile à cavitare articulus excidit, & rursus non cum difficultate incidit, quæ nunc ait accidere ijs, qui ita morbo laborant coxendicũ. Quando autem coxam ait excidere, articulum coxæ debemus intelligere, quo modo etiam in libro De articulis dicebat, Humerum autem uno modo noui lubricare, ac si dixisset articulum humeri.

60 *Quibuscumq; à coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa: ijs crus tabescit, & claudicant, si non urantur.*

Hunc Aphorismum non debemus à superiore seiungere, sed ipsum coniungentes, ita unum sermonem intelligere. Vult enim dicere, quod à coxendicum morbo molestatis, quibus propter moris multitudinem articulus excidit, & rursus incidit, necessarium est processu temporis crus contabescere, nisi prius urendo mucorem exicemus: quod in libro De articulis consulit fieri in brachio iugiter excidente. nam & nunc eadem est sermonis uis, cum ipse suadeat aduri coxam, sicut in libro De articulis docebat: ut & id, quod mucosum est, absumatur, & laxitas cutis, ad quã articulus lubricat, magis ex adustione contracta, arctet, ac prohibeat articulum transponi. Quòd si ob multitudinem mucoris extra suum locum diu coxa steterit, (est enim hoc quidem claudicatio) necessario crus contabescet: ut etiam alijs omnibus solet accidere, si priuata moribus fuerint, qui illis secundum naturam insunt.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS
COMMENTARIUS SEPTIMVS.

Omnes ferè, qui antea scripserunt, expositores Aphorismorum, circa initia quidem ultra id, quod est utile, sermonem extendunt: in processu uero ita remittunt, ut primo quidem, quoad utile fuerit, tantum progrediantur, deinde uero infra id etiam subsistant, & postremo usq; adeo contrahant expositiones, ut nec animaduertant plures Aphorismos esse nothos, atque plane falsos. Verum, ut, qui sunt in disputationibus fatigati, prompte ad omnia annuunt: sic & ipsi omnes admittunt, quoscumq; scriptos inuenerint Aphorismos, & ad ultimam suis in expositionibus breuitatem deueniunt, prioris loquacitatis obliti. Nos sanè cum alias eorum absurditates conati sumus euitare, tũ omnes ex æquo studuimus facere expositiones, quæ & ueritatẽ, & utilitatem artis intenderent, & interpretando neq; se ad extremam breuitatem contraherent, (hoc n. libro cõuenit, non cõmentario) neq; ad tantam prolixitatem effunderent, quantam ipsi in principio expositionũ instituerũt. id autem, quod optimum est in omnibus sermonibus, quod quidẽ seruat mediocritatem in unaquaq; tractatione, à principio usq; in finem seruare studuimus.

A *In morbis acutis frigus partium extremarum, malum.*

In morbis diuturnis, qui præsertim sunt sine febre, & hyeme, & ætate senili, partes extremas corporis, ueluti nares, aures, pedes, & extremas manus frigidæ fieri nihil absurdum. Non tamen in acutis est mediocre malum, sed casus satis exitialis: quod uehementissimis accidit uiscerum inflammationibus. Acutos autem ipse ait uocari morbos, quorū febres maxima ex parte continuæ sunt: in quibus, cum fuerint sine magna inflammatione, nedū extrema frigescere, sed exuri contingit. Cum uero inflammationis calor adeo uehemens fuerit, ut ad se trahat per modum cucurbitulæ ex toto corpore sanguinem: ijs, qui ita se habent, uiscera peruruntur, extremæ autē partes frigescent propter defectum sanguinis ad uiscera se recipientis: & eorum pleriq; neq; tegumenta tolerant propter incendium, quod in uisceribus sentiunt.

2 *In osse egrotante caro liuida, malum est.*

Non enim in mediocribus ossium læsionibus, sed fortibus putrilaginibus talis species coloris circumstantibus aduenit carnibus, extincto in eis scilicet calore natiuo.

3 *A uomitu singultus & oculorum rubor, malum.*

B Qualis passio est conuulsio musculis, talis est singultus stomacho: qui humoribus infestantibus conuenit non nunquam totum uentriculum, non nunquam os eius, & gulam: quos per uomitiones abijciens, statim à singultu liberatur. qui si neq; per istas cessauerit, duorū alterum ostendit, uel cerebrum neruorum principium, uel uentriculum pati non mediocre inflammationem. Rubor uero oculorum utramq; sequitur dispositionem, sed præcipue illam, quæ in cerebro existit similis inflammationi.

4 *A sudore horror, non bonum.*

Quod iudicatoria, quæ non iudicant, partim mortalia, partim male iudicantia sunt, ab ipso dictum est: quoniam natura in huiuscemodi dispositionibus morbo succumbit.

5 *A furore difficultas intestinorum, uel aqua inter cutem, uel mentis alienatio, bonum.*

C Difficultatem quidem intestinorum, uel aquam inter cutem transmutationis ratione esse furoris sanationem, non est extra rationem, cum à capite noxiū humores transferantur ad inferiora. Mentis autem alienatio, tantum abest, ut sit furoris solutio, ut quispiā potius dicat esse incrementum. Ac profecto, si modo re uera Hippocrates continuum atq; uehemētem furorem, alienationem mentis nominauit: quendam nouimus à furore mediocri, quo prius detinebatur: fuisse liberatum: unde ratiocinando perpendimus ex uehementi motu causarū efficientium furorem, solutionem fuisse subsecutam: quemadmodum in morbis acutis uehementissimi casus solent aliquando bonas crises operari.

6 *In morbo diuturno fastidium cibi, & deiectiones sincere, malum.*

Fastidium cibi per seipsum prauum est signū in morbis diuturnis. Nam in ijs, qui à talibus morbis sunt euasuri, contrarius affectus solet accidere, uehemens. scilicet ciborum appetentia. Quare cibi fastidium haudquaquam bonum est signum: multo uero magis, quando fuerint etiam prauæ deiectiones. Sinceras uero deiectiones nominauit impermixtas aquosæ humiditati, quoniam solus humor euacuatus deijcitur, siue sit biliosus, siue melancholicus, siue porri colorem præ se ferens, siue bilis, quæ æruginosa nominatur. Nam deiectiones huiuscemodi exustam esse omnem naturam humiditatem à calore febrili demonstrant.

7 *Ex multa potatione, rigor & desipientia, malum.*

D Quod quidem multa potatio, non aquæ, sed uini potionem significet, unicuiq; manifestum. Desipiunt autem ex talibus potionibus aliqui, capite oppleto plurimo sanguine, ac spiritu calido. Ob hanc ipsam uero causam & calidiores redduntur, præcipue quidem caput, sed & corpus uniuersum. Pauci enim ex ipsis sunt, qui cum desipientia rigeant, in quibus calor natiuus non accenditur, sed ob multitudinem extinguitur, sicuti ignis lignorum multitudine superiniecta, & lucernæ flamma oleo uniuersim superfuso.

A tuberculi intus ruptione, exolutio, uomitio, aut animi defectio fit.

Tuberculum (Græce φύμα) nominauit, quod in alijs ipse solitus est uocare suppurationem (Græce ἐμπύημα.) Intus uero ipsius ruptionem, ad uentriculum dicit. ad hanc enim consequitur uomitus, sicuti tuberculum in thorace atq; pulmone ruptio, non uomitiones, sed ex necessitate quidem tussim excitat, sæpius etiam strangulat: quemadmodum suppurationum ad intestina ruptiones, puris faciunt deiectionem. Commune autem omnium ruptionum est exolutio, & animi defectus, propter uitalis spiritus excretionem, ut alibi est demonstratum.

9 *A profluuio sanguinis, desipientia, ac conuulsio, malum.*

Hic Aphorismus magnam nobis affert utilitatem ad credendum, q̄ aliquādo fiat desipientia ex defectu,

defectu, quo manuum ac pedum tremores. Nam & hæc membra propter potentia ipsa mouentis imbecillitatem, infirmas habent motiones, & cerebrum uacillantes: quapropter neque uehementis est hoc desipientia genus, sed mediocre, atque, ut quispiam diceret, delirans. Ipse siquidem solet medicum insaniam, delirium nominare. Si ergo conuulsio aliquando tali desipientia coniungatur, omnino salus est desperata. Quædam igitur exemplaria, cum, &, copulatiua coniunctione, scripta sunt: quædam autem, uel, disiunctiuam quam uocant, habent secundum quam desipientia non bonus est casus post sanguinis fluxum, etiam si sola contigerit: multo autem magis conuulsio, etiam si absque desipientia facta fuerit. Maximum uero malum est ambarum conuentus, cum uel sola conuulsio ex immoderata euacuatione, casus sit admodum exitialis. nam desipientia minus malum est.

10 *Ab ileo uomitus, singultus, desipientia, uel conuulsio, malum.*

In ileis nihil descendit ad inferiora, & hoc est proprium inseparabile passionis. Vomitus autem non semper adest, sed quando exitiales sunt: &, si uehementius distorqueantur, stercus eis ascendit, atque singultiunt. Quidam uero desipiunt & conuelluntur, compatiente neruorum principio stomachi passioni. Hæc uero mihi fieri uidentur ab intestinis, in quibus passio talis existit, a se expellere stercus appetentibus, quando in longitudine temporis cœpit molestare, & non potentibus se exonerare propter eam, quæ facta est in partibus inferioribus, obstructionem, sed coactis contra naturam uiolenter moueri, & ad loca superiora materiam noxiam extrudere.

11 *A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum.*

In pluribus quidem exemplaribus in fine Aphorismi adiectum est, malum: in quibusdam uero ita simpliciter scribitur: A morbo laterali inflammatio pulmonis. uolentibus illis, qui in hunc modum scribunt, non quod sit bonum uel malum, pulmonis inflammatio morbo laterali superueniens, nunc ipsum docere, sed simpliciter hoc unum tantummodo, quod morbus lateralis soleat in pulmonis inflammationem transmutari, uel morbo laterali pulmonis inflammatio superuenire. Transmutatur igitur morbus, quando priore cessante, aduenit alter: Superuenit autem, quando altero adhuc manente, alter adijcitur. Verum hoc in loco uidetur Hippocrates De superuenientibus agere, quibus statim hoc inest, quod mala sint, adeo ut, etiam si hoc uerbum, malum, non adijcitur: uel subaudiendum sit secundum modum à communi dictum, uel potentia ostendi existimandum. Omnis enim huiusmodi superuenientium consistentia, neque paruos, neque mites insequitur morbos, sed magnos atque malignos. Exempli gratia statim in dictis in Aphorismo passionibus, quando non potest is, qui morbum facit lateralem, in costis humor contineri, pars eius aliqua ad pulmonem fertur. Ad inflammationem quidem pulmonis morbus lateralis non admodum consequi solet: quoniam, si mitis fuerit inflammatio, omnis humor noxius per sputum expurgatur: in perniciosius uero, antequam costæ compatiantur, strangulat ægrum.

12 *A pulmonis inflammatione phrenitis, malum.*

Quando à calido humore fit inflammatio pulmonis, quæ multos uapores transmittit ad caput: cerebrum implet uaporibus, & facit phrenitidem. Alia autem communia sunt ad prius dictum Aphorismum non huic solum, sed etiam sequentibus.

13 *Ab æstibus fortibus conuulsio aut distentio, malum.*

Multi expositores ita scribi hunc Aphorismum cognouerunt: Marinus uero, A uulneribus scribit, & sequentem Aphorismum sibi ait astipulari. Verum quod sanè est, quod à uulneribus fortibus fiunt inflammationes, ac conuulsiones. Sed, cum omnes ferè expositores & præcipue uetustissimi, illam norint scripturam, quæ habet, Ab æstibus fortibus: melius est, ut & nos etiam eandem exponamus. Quidam igitur pro æstibus, febres intellexerunt: non nulli uero aeris ambientis feruorem ita nominari dixerunt: alij pro cauterijs & escharis: & omnes uerum dicunt. Superueniunt enim his omnibus haudquaquam ad bonum distentiones ac conuulsiones, propter neruorum siccitatem, quas diximus esse difficillimas.

14 *A capitis ictu obstupescencia & desipientia, malum.*

Desipientia quidem agnoscitur loquentibus agentibus uel nihil consentaneum rationi: Obstupescencia uero (Græcè ἐκπλαγῆς,) quando neque aliquid dicunt, neque agunt, sed apertis oculis quieti manent, similes his, qui ex timore sunt attoniti. Quod uero hæc omnia huiusmodi fiant cerebro patiente, manifestum. ostensum enim est in eo esse animæ principatum. Si igitur in fine Aphorismi scriptum sit, malum, liquet, quod recte dictum fuit. indicio enim sunt, quod ictus intra ad cerebrum penetraverit. Si uero non scribatur, nos nihilominus possumus subaudire, sicuti antea diximus, à communi. Possumus autem & quia huiusmodi casus unà indicant cerebri læsionem, magnitudinem passionis considerare.

15 *A sanguinis sputo puris sputum, malum.*

Quod omnis hæc enumeratio sit eorum, quæ proprie superuenientia uocantur (de quibus Praxagoras

A xagoras unum uolumen scripsit haud paruum) manifestum esse arbitror & ex ipso Aphorismo, Neque enim omne sputum sanguinis, sequens habet sputum purulentum: sed tantummodo, quod malignum existit, tale autem est omnino ex pulmone.

16 *A puris sputo phthisis & fluxus: cum uero sputum retinetur, moriuntur.*

Quam proprie Græci, & præsertim Athenienses phthoen nominant, hanc nunc Hippocrates phthisin appellauit, ob pulmonis ulcera insanabilia, totius corporis cum febre parua extenuationem. Fluxum autem uel de capillorum defluuio, uel de humida deiectione protulit. ambo enim consueuerunt euenire, cum tabidi ad extremum mali perducuntur, alterum ex siccitate, altera ex potentia debilitate. Quod uero in fine scribitur, Si autem sputum retineatur, moriuntur. modum mortis ostendit illorum, qui ex phthoe moriuntur. Eousque enim extenuati uiuunt, donec extuffire, & per ea, quæ expuunt, possunt pulmonem expurgare. Cum uero intus manent, obseratur quidem uitæ spiritus, patientes uero suffocantur.

17 *In hepatis inflammatione singultus, malum.*

B Dixi & antea, quod omnes hi seriatim scripti Aphorismi de casibus docent, qui passionibus acutis & iam deterioribus factis superueniunt. Hoc modo igitur & nunc singultus hepatis inflammationem patienti dicitur superuenire, non semper, neque quomodolibet patiente, sed quando ad magnitudinem attollitur, feruente inflammatione: in quo feruore stomachus ad compassionem trahitur, non nunquam communium neruorum ratione, qui sunt (ut ipse docuit in secundo Epidemiorum) breuissimi. Quare tunc solum compassio fit stomacho ad hepar, quando inflammatio & maxima & pessima fuerit. Saneque bile satis calida & multa in huius uisceris inflammationibus genita, ac confluenta ad intestinorum principium, atque ita superfluitante, atque ad uentriculum recurrente, contingit os eius morderi, atque ideo singultire. Non nulli uero arbitrantur magnitudinem inflammationis uentriculum premere ac singultum facere, non habente exitum spiritu, quemadmodum inquirunt.

18 *In uigilia, conuulsio, uel desipientia.*

C Quidam & hoc loco, malum, subiungunt. Nos uero & prius diximus, quod etiam si non subiungatur, potentia continetur. Cur uero immoderatis uigilijs conuulsio succedat, aut desipientia, manifestum est ei, qui priorum meminerit. Nam dictum est ab ipso Hippocrate conuulsionem, ut à repletionem, sic ab euacuatione fieri. Ex his autem, quæ maxime euacuant & exiccant, uigiliae sunt: atque ideo conuulsionem ex siccitate faciunt, ac desipientiam, immodicæ siccitati ratione: ac præterea, quoniam in longis uigilijs biliosior redditur sanguis. In quibusdam tamen exemplaribus, & quidam diligentissime scriptis, hic Aphorismus scriptus est sine uerbo, desipientia, hoc modo: In uigilia conuulsio. quia, ut arbitror, pessima, quæ superueniunt, ab Hippocrate scribuntur hoc loco.

19 *In ossis exutione, erysipelas.*

Hoc in loco maxime oportet subaudire, malum. Neque enim hoc dicit, quod semper, aut magna ex parte exutis ossibus erysipelas superueniat (nam potius contrarium uerum est, quod ita patientibus ossibus, raro superuenit erysipelas) sed quod casus prauus est osse nudato carnem circumstantem uideri ab erysipelate apprehensam.

20 *Ab erysipelate, putredo aut suppuratio.*

Clarum est & in hoc sermone, quod malignis erysipelatis hæc superueniunt.

21 *A forti in ulceribus pulsu, profluuium sanguinis.*

D In ulceribus inflammatis pulsus fit non ferente carne incumbente arterijs, illarum motum, se dolente, quando se attollentes exciderint. Est enim huiusmodi pulsus, sensus quidam cum dolore ex arteriarum motione factus, quas neque ab initio sentiebamus, cum membra se haberent secundum naturam, tum quia eorum ad hæsus non est molestus, tum quia in spatio laxiore mouentur. Membris uero inflammatis, & loci angustatio, & dispositio dolorifica, tristem afferunt laborantibus sensum ex motu arteriarum: quem non solum medici, sed omnes homines pulsus appellant. Videtur autem & hic arteriarum motus augeri in talibus dispositionibus. Ostensum siquidem est in commentarijs De potentijs naturalibus, quod est quædam in ipsis etiam uis aliena excernens, quæ & sudores iudicatorios facit, & profluua sanguinis, & alui inferioris deiectiones, & quæcumque alia huiusmodi. Secundum hanc igitur uim non nunquam uehementius natura operans, magnum & uiolentum arteriarum efficit motum, appetens illa, quæ molestant, expellere: atque ita profluuium sanguinis facit.

22 *A uentris dolore diuturno, suppuratio.*

Siue frigus, siue omnino aliqua inæqualis intemperatura circa uentrem fuerit, siue uentus flatuosus, siue acritudo quædam mordax, fieri non potest, ut in longum extendatur, si omnia circa ægrum opportune fiant: hoc enim in omnibus sermonibus talibus subaudire oportet. Relinquitur

tur igitur, quod adhuc dolor perduret propter inflammationem: quæ temporis, processu proculdubio suppurabit, nisi hominem morte præripiat. nam & hoc subaudire oportet in omnibus sermonibus talibus.

23 *A deiectione sincera difficultas intestinorum, malum.*

Deiectiones sinceras solet (ut dixi) Hippocrates nominare impermixtas aquosæ humiditatis, quæ solum habent sincerum illum, qui infra deijcitur humor, siue sit flaua bilis, siue atra. Nihil igitur mirum, si in talibus deiectionibus aliquod intestinum exedatur.

24 *In ossis præcisione, desipientia, si in uacuum apprehenderit.*

Osse, quod in capite uidelicet est, præciso, non simpliciter, neque utcumque contigerit, sed usque ad interiorem superficiem, quam uacuum excipit locus, qui cerebrum continet, desipientia fit. nam passio proxima tunc existit membranæ & cerebro. Marinus autem, nescio quo modo, legendum seorsum existimat. In ossis præcisione desipientia. & rursus seorsum facit principium Aphorismi secundum: Si uacuum apprehenderit, adijciens ipsi, Ex potu medicamenti conuulsio, mortale. ita ut totus Aphorismus talis fiat: Si uacuum apprehenderit ex medicamenti potione conuulsio, mortale. Rationabiliter enim inquit hoc dici: semper enim factam ex euacuatione conuulsionem damnari ab Hippocrate. Sed hoc quidem recte Marinus inquit, quod propter immodicam euacuationem facta conuulsio est exitialis: sic igitur & facta ex potione medicamenti est exitialis. Verum non animaduertit, quod sermonem priorem falsum ostendit: nam aperte falsum est, quod in ossis præcisione desipientia fiat. Neque enim ex alicuius ossis alterius, neque eius, quod cerebrum tegit, præcisione, dementia sequitur, antequam ad membranas passio perueniat.

25 *Ex medicamenti potione conuulsio, letalis est.*

Medicamenti potiones, & medicationes, consuevit Hippocrates proprie nominare eas tantum, quæ cum purgantibus fiunt medicamentis. Quod uero conuulsio, quæ fit istis supra modum euacuantibus, letalis existat, si quis eorum meminit, quæ sæpius à nobis sunt dicta, non ignorat.

26 *In forti dolore uentris, partium extremarum frigiditas, malum.*

Fit quidem (sicut & supra dictum est) ob magnitudinem inflammationis in uisceribus partium extremarum frigiditas: fit etiam propter animæ defectum, uel quia calor natiuus extinguitur, uel quia propter multitudinem suffocetur, tum præcipue, cum frigida fuerit: Fit insuper & propter dolorem uehementem medias corporis partes occupantem, ob quem natura in seipsam contrahitur, & ad eam consequitur sanguis, non solum extremas corporis partes derelinquens, ueluti pedes, & manus, & caput, sed & cutim uniuersam. Causam igitur quandam particularem dixit Hippocrates hoc in sermone partium extremarum frigiditatis, sicut & in pluribus alijs sermonibus hoc ipsum fecisse ostendimus. Sed mirandum non est illum, qui primus multa adinuenit, non omnium simul, sed singulorum particulatim fecisse mentionem.

27 *Mulieri utero gerenti si tentio superuenerit, facit abortum.*

Circa intestinum, quod rectum nominatur, tentio (Græce tenesmos) fit, eandem habens causam ac dispositionem, quam in difficultatibus intestinorum suscipit aliquod ex superiacentibus intestinis. Hæc autem passio nomen accipit (ut inquit) ab illa, quæ fit in ea, tentione: ob quam cum cacare uehementer appetant: continue exurgunt. Ob talem igitur tentionem atque molestiam, & totum aliud corpus laborat, sed præ cæteris matrix, quæ cognata est recto intestino. Nihil autem mirum, si propter uehementes atque frequentes exurrectiones, conceptus abortitur, quando & ex alijs omnibus fortibus motibus atque doloribus mulieres grauidæ solent abortum facere.

28 *Quando os, aut chartilago, aut neruus abscinditur in corpore, non augetur.*

Et hic Aphorismus iam scriptus est antea, his uerbis: Quando discissum fuerit os, uel chartilago, uel neruus, uel maxilla tenuis, uel præputium, neque augetur, neque coalescit. & nos in sexto commentario ipsum exposuimus.

29 *Qui alba pituita detinetur, si fortis uentris fluxus superuenerit, à morbo liberatur.*

Consueuere & alij medici quandam aquæ inter cutem speciem, leucophlegmatian. i. albam pituitam, nominare, uel quod sit etiam aliqua pituita liuida, uel quod sui quidem ratione sit semper alba, sed propter mixturem quorundam aliorum humorum uerum mutet colorem. Potest etiam, sicut in libro de articulis scripsit. Vertebrae, quæ in spina sunt, non tanquam sint alibi, distinguens, sed simplici utens adiectione: sic & hoc in loco absque distinctione, albi fecisse adiectionem. Hoc autem, quod subiicit, ex forti alui profluuiio, uel diuturno (utrumque enim scribitur) solui albæ pituitæ superabundantiam, commune est ad multa alia, quæ ita ab eo dicta sunt.

30 *Quibus in alui profluuijs excrementa spumosa sunt: ijs ex capite pituita defluit.*

Hoc indistincte dictum est. Fiunt enim aliquando alui excrementa spumosa spirituoso humore ex capite ad uentriculum defluente. Fiunt & ualis, quæ ad ipsum perueniunt, illum effundentibus.

A bus. Fierent etiam aliquñ in ipso uentriculo unam habentia, ut quispiam diceret, causam contentiuam, quomodo cunq; excernantur aut fiant, antecedentes uero plures. Est aut huius pituitæ causa contentiua flatuosus spiritus, dum humori cõmiscetur, uehementẽ habens motum, & inæqualem ita, ut & ipse dirũpatur & pituitã frangat in multas ac paruas partes. Talis uero motus ipsius causa est, & propria natura, & calor non nunquam multitudo. Sic & in ijs, quæ elixantur, apparet spuma, maximeq; cum tenacẽ habuerint naturam: & in mari uiolẽtis uentis agitato. Qui uero arbitrantur per pulmonem ad uentriculum pituitam deuenisse, atq; ideo ipsam uideri spumofam, nescio, quid inquiet de ijs, quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiones manifeste. Oportebat siquidem in his alui excrementa esse spumofa: uerum hi neq; spumofa per sedem excernunt, neq; cum tussi expuunt, & tamẽ sæpius manifeste asperẽ pulmonis arteriæ sunt eo, qui à capite fluxit, humore completæ, qui cõcoctus puri quidem est similis, spumofus autem nequaquam. Sed neq; semper ex pulmone spumofum sanguinem expuunt. Videtur itaq; cum ex propria substantia uisceris simul quicquam effertur, sanguis esse spumofus. Sanẽ, & qui morbo laterali laborant, aliquñ spumofum expuunt, sed raro. Hi uero etiam rarius, qui inflammationem pulmonis patiuntur, calore scilicet, ut mihi uidetur, intemperato atq; igneo in patientibus partibus aggregato. Si uero,

B quod à capite defluit ad asperas pulmonis arterias, ut non nulli uolunt, permeat ad inferiora: primũ ad uentriculos cordis ipsum peruenire oportebit: post hoc duorum alterum eueniet, aut primũ per cauam uenam ad gibba hepatis, deinde illinc ad caua, & ita per portas ad intestinorũ inuolucra: aut primũ quidem ad magnã arteriã, deinde sic ad illam, quæ est in mesenterio. Sed quomodo adhuc spumofum remaneret, & sanguini commistum, & tot cum eo uenas pertransiens?

31 *Quibuscunq; febricitantibus, in urinis fiunt sedimina, ueluti farina crassior, longam ægritudinem fore significat.*

Et hic sermo adhibita distinctione uerus est & ab experientia comprobatus, nam tales urinæ exitiales sunt, sicut etiam in Prognostico dictũ est: plurimiq; morte præcipiuntur, antequã ægritudo diutius protrahatur: & quicunq; ex ipsis sunt liberati, ijs omnibus in lōgum producta est ægritudo, cum dispositio multam requireret coctionem, in qua talis urina mingitur. Dictum autẽ est à nobis in libro De Crisibus, plenius de urinis omnibus. In Epidemijs autem (sufficit enim mihi de duobus ægris tantũmodo fecisse mentionem) in primo quidem libro De Sileno, secundo loco conscripto post tres constitutiones: de quo in sua enarratione sic inquit: Minxit totum simul, subcrassum: sedimẽ instar farinæ crassioris, album: extrema rursus frigida: undecima mortuus est.

C In tertio autẽ de ægro, qui ordine tertius est, de quo ipse ita scripsit in suæ enarrationis initio: Qui iacebat in horto Dealcis, deinde paulo infra: Vrinæ tenues, uariæ, habentes sublimamenta parua instar farinæ crassioris. Hunc autem dicit quadragesimo die fuisse iudicatum. Liqueat igitur & ex his exemplis, q; quicunq; mingunt urinam similem farinæ crassiori, si saluari debeant, tarde liberantur. Quicunq; uero exitialiter se habent, contingit hos quàm cito interire.

32 *Quibus autem biliosa sedimina supra tenuia, acutum morbum significant.*

Biliosum quidẽ semper acutos morbos operatur. Dictũ enim à nobis est, q; amaræ bilis humorem ita medici prisca consueuere appellare, sicuti melancholicum semper cum adiectione dicũt, non simpliciter bilem proferentes, sicuti flauam, sed atram bilẽ nominantes. Quod aut sequitur, supra tenuia, hoc est aquosa: (sic enim consueuit uti tenuis appellatione Hippocrates) non bene dictum uideretur. Vrina siquidem aquosa, cruda est & diuturna. Equidẽ nõquam uidi urinam, cuius sedimen biliosum esset, pars uero superfluitas aquosa. Non absq; ratione igitur nõ nulli expositores dixere aduerbium, supra, non locum, sed tempus hoc in loco significare, ac si ita diceretur: Vrinarum sedimina, qñ ab initio tenuia sunt, postea uero biliosa fiunt, acutũ morbum significat.

33 *Quibuscunq; urine distantes sunt, ijs turbatio uehemens in corpore fit.*

D Si uerbum, distantes, in propria significatione accipiatur, rem impossibilem ostendet. Vrina siquidem semper est sibĩpsĩ continua, nullum spatium uacuum habens interiectum. Si uero per id substantiæ inæqualitatem dici intellexerimus, recte dixit uehementem significari perturbationem. nam superante natura, omnia æqualiter unita sunt. ægris uero causis tumultuantibus, ac renitentibus ei, illud, quod superatur atq; concoquitur, aliam habet formam: renitens uero atque tumultuans, aliam: & quando plura huiuscemodi fuerint, uariam magis ostendunt urinarum inæqualitatem, & eius causam, perturbationem.

34 *Quibus in urinis bullæ insident, morbum renalem & longum significant.*

Bullæ fiunt, circumextento humore spiritui flatuoso. Solet autem hoc magis accidere, qñ humor aliquid tenacitatis habet: tunc autem & bullæ ipsæ sunt stabiles, & difficulter solubiles. Cum igitur spiritus flatuosus unã cum urinis excernitur, signum est frigida ægritudinis renum. Hæc enim aggregat spiritum flatuosum: atque ideo aiunt ægritudinem fore longam. Frigidum. n. omne est difficulter solubile, & uix coctionem admittit, atq; ideo diu durat. Non nulli etiam aiunt ab acrimonia urinarum aperiri ora arteriarum, quæ sunt in renibus, atq; ita excerni spiritum aliquẽ, qui cum urinis exit, & bullas facit.

Extra ord.

k Quibus

35 *Quibus insidens pingue, ac simul totum, ijs renum uitium acutum significatur.*

Siue alui excrementum, siue urina pinguis fuerit, colliuatione adipis fit non magis in renibus, quam in toto corpore, existentis. quare neque omnino morbi renalis est signum, sed commune omnium adipis ab igneo calore colliuati. Aut igitur ita intelligendum est, tanquam in ijs, de quorum uitio renali non ambigitur, non passionis genus, sed acutiem dignoscat ac predicat in hoc Aphorismo Hippocrates: uel pro uerbo, nephritica, quod significat uitium renum, scribendum est, phrenitica: sicuti quidam scripserunt expositores. Quanquam neque hoc solius phrenitidis signum existit, neque simplicis, neque incenditis, sed cuiuscunque febris colliquantis. Quod uero totum simul sermoni adiectum est, potest & breuitatem temporis significare, potest nihilominus & loci spatium. Quod enim alstrictum est, & in seipsum contractum, simul totum (Græce ἀδύοον) nominamus, contrarium existens distracto atque disperso. Hæc itaque à nostris etiam præceptoribus hucusque fuere interpretata. Quid autem ego sentiam, nunc explicabo. Simul totum, sermoni adiectum, mihi uidetur de tempore dictum, atque ideo adipis renum ostendere colliuationem. In alijs enim partibus corporis adipis colliuati, paulatim, & non uniuersim cum urina exeunt, primùm colliuatione participata à uenis illi uicinis, deinde ab ijs, quæ continuantur, & rursus ab alijs, donec ad renes perueniatur. Adipis uero circa renes colliuati transumptio ad urinas celerrima est, & non paulatim, sed simul tota fit, atque ideo in renibus ipsis dispositionem esse monstratur: cui rei & experientiam inuenies, si diligentius animaduuerteris, consentientem. Cum uero duplex extet scriptura, nam in quibusdam exemplaribus insidens, in quibusdam subsidens scribitur: primam dicimus esse uerorem. Insidet enim semper, quod pingue est, & non subsidet. Saneque prioris Aphorismi dictioni magis consonat ista scriptura. In illa enim Hippocrates dixit: Quibuscunque autem in urinis bullæ insident, morbum renalem, & longum significant. Consentaneum igitur ei, quod dixit, insident, quod deinceps dictum est, Quibus insidens pingue, & simul totum, ijs renum uitium, & morbum esse acutum significatur.

36 *Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt signa, doloresque circa spinæ musculos fiunt, si quidem circa loca exteriora fiant: abscessus quoque exterius futuros expecta. si uero dolores magis circa loca interiora fiant: etiam abscessus expecta futuros interius.*

In prioribus quidem Aphorismis signa docuit, per quæ renum uitia possemus dignoscere: in hoc uero de ijs docet, quos longo tempore scimus morbo renali laborasse, inquiens in ipsis futurum abscessum labore, hoc est dolore, cum signis prædictis prægresso circa musculos spinales, quos Græce rhachiaæus & rhachitas medici nominant. Duplex autem est horum musculorum genus: unum quidem retro sub cute, totam spinam utrinque complectens: alterum uero in partibus anterioribus, non per totam spinam extensum, sed solum per partes ad lumbos attinentes. In utrisque autem horum se firmauerit dolor, illic quoque abscessum futurum expecta. Nunquid uero renibus ipsis suppuratis, aut solis musculis, aut aliquando utrisque, nondum præfinitur: experientia uero hæc omnia fieri ostendit. nam & musculi soli non nunquam hoc patiuntur uel interiores, & anteriores, uel posteriores, & exteriores: & sine musculis renes, non nunquam introrsum, non nunquam extrorsum uergente in ipsis abscessu.

37 *Quicumque euomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare: si uero cum febre, malum. Curare uero acerbis, & refrigerantibus.*

Quæ uomimus quidem, è gula & uentriculo: quæ uero extussumus, ex aspera arteria & pulmone feruntur. Quidam uero huius libri expositores aiunt sub uerbo, euomunt, comprehensos esse & illos, qui ex aspera arteria atque pulmone sanguinem educunt. Atqui salutarem esse hanc passionem, hoc est curari posse, quando ægri non febricitauerint, haudquaquam est uerum. Siquis enim absque febre uel prorsus ex pulmone cum tussi sanguinem emiserit, periculum imminet, ne curatio fiat: & si perdurauerit casus, omnino postea febres succedent. Ob hoc igitur melius est, ut accipiamus uerbum, euomunt, in proprio significato: consideremusque deinceps atque distinguamus, & quid periculo uacet in ipso, & quid cum periculo sit ex febris præsentia, uel absentia. nam illis, qui febre uacant, liquet nullam adesse inflammationem in loco, unde emittitur sanguis. Quare uel alicuius uasis ore adaperto fit sanguis uomitus, uel cum ulcere quidem, sed sine inflammatione. Curantur autem, quæ sunt absque inflammatione ulcera facile acerbis. Quæcunque uero cum inflammatione sunt ac febribus, non solum curari non possunt, sed neque in eadem possunt magnitudine permanere. semper enim maiora fiunt, ac maligniora.

38 *Distillationes in uentrem superiorem suppurantur intra uiginti dies.*

Ventrem superiorem nunc nominat, qui à thorace præfinitur, quem pulmo obtinet, atque ideo in ipsum à capite distillatio fertur per asperam arteriam. Suppuratur autem magna ex parte in uiginti diebus, & non (ut multi scribunt) in uno & uigesimo. Semper enim Hippocrates diem uigesimali iudicatorium facit, non uigesimum primum, quemadmodum in libris de diebus iudicatorijs ostendi.

39 *Si quis sanguinem minxerit & grumos, & stillicidio urinæ laboret, & dolor incidit in femur, & in uentrem pectinemque: quæ circa uescicam, male se habere significatur.*